

іпотеки можливий за допомогою інших видів забезпечення. Причому як інший вид розуміється штраф, тобто вид неустойки. Втім, очевидно, що такої необхідності немає, тому що не забороняється встановлювати для забезпечення виконання додаткових зобов'язань за допомогою неустойки (штрафу або пені).

• позитивних та негативних. Як правило неустойка встановлюється для забезпечення позитивних зобов'язань, які передбачають вчинення певних дій (передача речі, сплата грошовитих коштів та ін.). Сутність негативних зобов'язань полягає в тому, що предметом виконання є утримання від дій, і зобов'язання виконується протягом усього часу його існування. Наприклад, комітент може бути зобов'язаний утримуватися від укладення договору комісії з іншими особами (ч. 2 ст. 1012 ЦК) під час строку дії договору комісії.

Негативні зобов'язання можуть бути забезпечені тільки за допомогою штрафу, адже після порушення такого зобов'язання необхідність стимулювати його виконання шляхом нарахування пені, як це може мати місце при позитивних зобов'язаннях, не призведе до очікуваного результату, тобто його виконання.

Ленський С.В.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
здобувач кафедри цивільного права № 2

МІСЦЕ КОМЕРЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Часто в цивільно-правових відносинах момент виконання зустрічних зобов'язань сторін не співпадає і контрагенти не одночасно виконують свої взаємні обов'язки. З одного боку, в умовах економічної нестабільності учасники договірних відносин (постачальники товарів, підрядники, виконавці послуг) зацікавлені в отриманні попередньої оплати від своїх контрагентів. З іншого боку, враховуючи уповільнення темпів здійснення банками кредитних програм, сторони цивільно-правових зобов'язань згодні йти на зустріч один одному надаючи відстрочення або розстрочення платежу за отриманні товари, виконані роботи або ж надані послуги. У зв'язку з цим все більшої популярності у цивільному обороті набуває інститут комерційного кредитування. Таке зобов'язання, як зазначає відомий цивіліст В.В. Вітрянський "не має форми окремого договірної зобов'язання, а виникає у тих цивільно-правових договорах виконання за якими пов'язано з передачею у власність іншій стороні грошових сум або речей, визначених родовими ознаками, за умови, що одна із сторін

такого договору надасть своє виконання контрагенту ніби у кредит, із відстрочкою отримання передбаченого договором зустрічного виконання". Якщо розглядати такі відносини з економічної точки зору, вони є кредитними. Що стосується правового наповнення, то багатьма науковцями відстоюється позиція, що зобов'язання комерційного кредиту не створює окремого договору, а лише є складовою частиною інших цивільно-правових договорів, нормами щодо яких і регулюються відповідні правовідносини сторін. Ними підкреслюється, що оскільки такому зобов'язанню притаманні всі ознаки зобов'язань позикового типу, до нього застосовуються правові норми, що містяться у параграфах 1, 2 гл. 71 ЦК України "Позика. Кредит", якщо інше не передбачено правилами про договір з якого виникає відповідне зобов'язання, та не суперечить його сутності. Втім у юридичній літературі неоднозначно вирішується питання які саме норми гл. 71 ЦК України підлягають застосуванню до комерційного кредитування у першу чергу: загальні положення про договір позики, чи норми, присвячені регулюванню кредитного договору. Для того, що відповісти на таке запитання треба з'ясувати яке місце займає комерційне кредитування в системі цивільних відносин, зокрема кредитних і позикових.

Поняття "кредит" і "кредитні відносини" є нетотожними в економічному та правовому значеннях. Твердження про те, що категорія "кредит" становить собою певне універсальне, узагальнююче поняття, що охоплює усі види банківського і комерційного кредитування може використовуватись лише в економічній науці. В цивільному праві економічному поняттю "кредит" найбільше відповідає поняття "позика", оскільки саме ним охоплюються всі відносини в яких одна сторона передає гроші або речі, визначені родовими ознаками, а інша сторона зобов'язується повернути таку саму суму або кількість речей того ж роду і якості. Як зазначає з цього приводу С.А. Хохлов, "Цивільний кодекс надає позиці значення універсального кредитного правочину, який може вчинятись як на побутовому рівні, так і у сфері підприємницької діяльності". Причому, між поняттями "позика" і "позикові відносини" та "кредит" і "кредитні відносини" ми можемо поставити знак рівності. Таким чином, категорії "позика" і "позикове зобов'язання" отримали характер загальних правових категорій, що охоплюють всі відносини, які позначаються економічним поняттям кредиту.

У цивільних правовідносинах існує окремий вид позикових відносин. Поряд із цим, не можна заперечувати і існування категорії кредитних відносин, які відрізняються від позикових за спрямованістю дії з виконання зобов'язання, що у свою чергу виражається не лише в обов'язку повернення боргу а і в його

наданні (створенні), тобто у двох окремих кредитних правочинах. Останній можна визначити як дію, пов'язану з рухом коштів (майна) від кредитора до позичальника, що створює обов'язок їх повернення у збільшеному розмірі.

Економічна мета кредитного правочину реалізується лише якщо відповідна сума (кількість майна) надані позичальнику, а право власності на кредит переходить від кредитора до позичальника. Кредитний правочин існує у певному ланцюгу інших правостворюючих дій, кінцевою метою яких є повернення коштів кредитору. Зрозуміло, що кредитний правочин не є безпосередньо кредитним договором. Договір, як двосторонній правочин виступає підставою виникнення зобов'язання з надання кредиту, виконання умов якого, у підсумку, зводиться до здійснення дії, що відповідає змісту кредитного правочину. Договір співвідноситься із правочином як дія, що створює іншу дію, при чому, такий правочин реалізується в межах зобов'язання з надання кредиту, що виникає на підставі укладеного кредитного договору (чи ін. договорів) та відповідає виконанню цього зобов'язання. Таким чином, природа виконання зобов'язання з повернення кредиту визначається як правочин, вчинення якого відноситься не лише до банківської сфери. Зазначена ознака обумовлює самостійність кредитних відносин в межах позикових, про що також свідчить і така їхня правова характеристика, як консенсуальність.

Позикові зобов'язання утворюють певну систему, складовими якої є відносини за договором позики, його різновиди (державна, облігаційна позика), відносини за кредитним договором та договором банківського вкладу. Останній сконструйований законодавцем як самостійний договірний вид але безумовно породжує зобов'язання, що характеризується всіма ознаками позикового. Кредитні зобов'язання, які існують в межах позикових, складаються з праввідносин, що виникають на підставі кредитного договору (де специфічним суб'єктом на боці позикодавця виступає банк або інша фінансова установа), комерційного кредитування (інших цивільно-правових договорів, що за своєю природою не є кредитними правочинами, але породжують позикові зобов'язання внаслідок включення в їх зміст умов про передоплату, аванс, відстрочення чи розстрочення платежу за надані товари, роботи, послуги), а також зобов'язань, що виникають у зв'язку укладанням договору банківського вкладу та новацією боргу за іншими договорами (купівлі-продажу, оренди, підряду, тощо). Зазначені види кредитних відносин об'єднує саме спрямованість дії з виконання зобов'язання, що полягає не тільки в обов'язку повернення боргу, а і в його створенні з боку позикодавця.

Таким чином, кредитні праввідносини, або кредит можна

визначити як відносини договірною характеру, що полягають у відстроченні виконання зобов'язання за відплатним договором або переданні кредитором грошей чи інших речей, визначених родовими ознаками, за плату на умовах повернення їхнього еквіваленту у певний строк. Таке широке поняття кредиту краще відображає економічну сутність досліджуваного явища. Юридичною формою позиково-кредитних правовідносин може бути договір позики (ст. 1046 ЦК України), кредитний договір (ст. 1051 ЦК України), а також договір комерційного кредиту, передбачений ст. 1057 ЦК України. Поява не одного а декількох договорів, що оформлюють позиково-кредитні відносини не означає, що такі договори протиставляються один одному. Більшість норм, присвячених регулюванню правовідносин позики можуть бути застосовані до відносин кредиту внаслідок прямої вказівки на це в законі.

**Маслова-Юрченко К.О.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
к.ю.н., асистент кафедри цивільного права № 2**

ПЕРІОД "ОЧІКУВАННЯ" В ПРОЦЕДУРІ РОЗМІЩЕННЯ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

У процедурі розміщення цінних паперів іноді виділяють такі етапи як: підготовчий період, "період очікування", період виконання договору андеррайтингу і період після виконання договору андеррайтингу. У цій доповіді хотілося б зосередитися на так званому "періоді очікування", оскільки в законодавстві України він практично не знайшов відображення, тоді як у нормативно-правових актах держав Заходу йому приділяється значна увага.

"Період очікування" починається з того, що проект проспекту емісії цінних паперів подається емітентом (або андеррайтером спільно з емітентом) до контролюючих органів, які мають приготувати висновок по ньому. З урахуванням цих висновків готується попередній проспект, який віддають до друку, щоб надруковані копії попереднього проспекту надавати ймовірним інвесторам та іншим зацікавленим особам.

Емітент і андеррайтер організують та проводять роуд-шоу, а також презентації випуску, намагаючись віднайти та зацікавити майбутніх інвесторів, які придбають цінні папери емітента. При цьому, однак, у період очікування накладається заборона на рекламування випуску, тобто роуд-шоу може відвідувати лише спеціально запрошене та обмежене коло учасників. Тим самим чином і проспект емісії повинен містити чітку і достовірну